

This is not registered version of Total Doc Converter

Muhim: kitoblar dostonida ingliz matnlarini saqlamoq uchun Chin qo'shumi kelmoqchi emish" degan bir xabar chiqq'anda "Hurriyat" gazetasi ikki maqola ila fikrini bildirgan[1] va Turkiston siyosiylarini uyg'oqliqqa chaqirg'an edi. Bu kun ish bir oz ochildi: Turkistong'a ingliz vakillarimi, ingliz josuslarimi kela boshladilar. Bu vakillardan Kogonda Sapar Badlo'f[2]ning uyiga qo'ng'an bir hindli Parnasning rus rasmiy doiralarida berdig'i ma'lumotga qarag'anda bir odam hind inqilobchilaridan emish. Hindustonda inqilob chiqarmoq uchun bolsheviklar bilan muzokara qilg'ali kelgan emish. Sharqning eski hukumatlaridan birisi aydig'i uchun ruxsat berilsa, bechora hukumatini ko'rmoqchi emish. Bunlarning yuqori doiralarga ham so'zlari shu esa biz bunlarga "yashurun bir maqsad uchun kelgan josuslar" deb qararg'a majbur qolurmiz. Yuqori doiralarga tilaklarini ochibg'ina aytkan bo'lsalar, u vaqt bunlarning bolsheviklar bilan muzokara qilg'ali kelgan vakillari ayduqlarig'a shubha qolmas. Har holda mas'alaning shu nuqtasi ma'lumdirkim bunlar josus bo'lsalar ham vakil bo'lsalar ham tilaklari birdir. Bunlarning ikkinchisi bir Hindustonni olmoqchi bo'lg'anlar. Bunlarning ko'zlari bizning yurtimizdadir. Inglizlar bilan Turkiston orasinda Afg'on va Chin hukumatlari bordir. Ajabo Britaniya tulkilari Turkistonimizg'a burunlarini suqmoq uchun Chin hukumati bilanmi onglashadilar. Afg'on hukumati bilanmi? Og'iz xabarlarig'a qarag'anda, har ikkisi bilan ham onglashg'an, hatto Afg'on hukumati bilan ittifoqi kuchliroqg'a o'xshaydirlar. Lekin biz shul Afg'on va Ingliz ittifoqini qabul qilmaymiz. Ma'lumdurkim: bu kun German va Turk davlatlarining birinchi dushmanlari inglizdir. German va turk davlatlari oldida Turkistonning inglizlarga kechmakindan ruslarga qolmog'i yaxshiroqdir. Bir vaqtlar o'zini turk davlatining bir kashishi[3] atag'an Afg'on hukumati turk siyosatiga shuncha molik bo'lg'an bir mas'alani qabul qilarmi? Ingliz bilan ittifoq etmak - german va turkga qarshi chiqmoqdir. Afg'on hukumati bu yo'lga kirarmi? Ingliz hiylasining ta'siri buyukdir, ehtimol kim, Afg'on hukumati ham oldang'andur, lekin bizning umidimiz boshqadir. Afg'on hukumatining urushg'a qotishmog'i mumkindir, uning kuchi bordir, ehtimolkim, vaqti daxi bo'ladir, lekin biz umid qilamizkim, Afg'on hukumatining bu harakati ingliz foydasi uchun emas, german va turk pilonlarig'a muvofiq bo'lmoq sharti bilan o'z foydasi uchun bu harakat Hindustong'a qarshi bo'lg'ulidir. Ammo Ingliz va Chin ittifoqi mumkindir. Chin hukumati Japun tazyiqotindan qutulmoq va o'lkasining rus nufuzi ostida qolg'an qisminda o'z huquqini tasdiq eturmak uchun Ingliz davlatining turli xizmatlarig'a hozirdir. Emdi mas'alaning boshqa bir jihati qoldi. Turkistonni daxi Hinduston kabi yutmoqchi bo'lg'an inglizlar bu urush maydonidan qanday chiqarlar? Mag'lubmi? Mag'lub chiqarlar esa, Turkistonni qaysi kuch bilan saqlarlar? O'z hiylalarig'a ishong'an chidamli inglizlar o'zlarini shul muhoribadan oz zarar bilan soqq'ina qutqarmoq uchun albatta bir pilon chizg'an va shul pilonlariga ishong'andirlar. Mana shul nuqtag'a binoan, sulhdan burun Turkistonni olib dushmanlarini "amru afu"[4] qarshisinda qo'ymoq va sulh majlisinda kirganda Turkistonni qaytarib berarg'a majbur bo'lsalar ham uning o'rninda boshqa yoqdan biror narsa saqlamoq fikrinda bo'lsalar kerak. Ammo bizning fikrimizga ko'ra, ingliz hukumatining bu urushdan oz zarar bilan soqq'ina qutulmog'i mumkin emasdir. Germaniyaning og'ir va yomonroq zarbasi inglizlarning boshlarig'a inar[5]. Ingliz hukumati butun ishdan chiqmayin bu urushdan chiqolmas. Shul suratda Turkistonning tole'i[6] nimadir? Uni turkistonlilarning o'zlari tayin qilarlar, ammo ittifoq va ittihad aytib butun fikrlarini bir nuqtada to'plag'andan keyin!..

("Hurriyat", 1918 yil, 29 mart, 82-son)

† "Hurriyat" gazetasining 64-sonidagi "Ingliz o'yunlari" va "Taqsimi a'mol" (67-son) maqolalari nazarda tutiladi.

† Safar Badlov - Kogonda (yangi Buxoro) yashayotgan rus muhojirlaridan biri. Amir Olimxonning maslahatchisi va noibi Millerning buyrug'iga ko'ra Kogonda ko'plab rus va yahudiy boylari to'plagan edi.

† kashish - tortilgan, jalb etilgan.

† amru avu - afv etish haqidagi buyruq. Bu yerda: amnistiya.

† inar - kelar, tushar.

† "Turkistonning tole'i" haqida Fitrat ayni 10-yillar oxiridagi siyosiy voqealarni chuqur tahlil etgan "Sharq siyosati" (Toshkent, 1919) risolasida batafsil ma'lumot bergan.